

25.2.2022



SALPAUSSELÄN- PÄIJÄNTEEN MAASTOLIIKUNTAPOLUT

HANKKEEN
LOPPURAPORTTI

Tiina Riikonen

Salpausselän – Päijänteen maastoliikuntapolut -hanke

Sisällysluettelo

1. Johdanto

Hankkeen toimet kunnittain:

- linjaus
- rakenteet ja turvallisuus
- informaatio ja saavutettavuus

2. Heinola sivu 3

- 2.1 Koskensaarenpolku
- 2.2. Jyrängön pitkät rengasreitit
- 2.3 Saittalahden – Pirttisalmen alueen polut

3. Hollola sivu 7

- 3.1 Monikäyttöpolut
- 3.2 Tiirismaan maastopyöräilypolut

4. Padasjoki sivu 10

- 4.1 Päijänne-Ilves -retkeily- ja maastopyöräilyreitti
- 4.2 Kullasvuoren Tornipolku

5. Lahti sivu 12

- 5.1 Riihelän Rinki ja
- 5.2 Siltapolku ja Mörripolku
- 5.3 Koneharjun yhdysreitti
- 5.4 Salpausselkä Trails -polkujen kehittäminen
- 5.5 Kariston polut
- 5.6 Lahden maastopolkureittien toteutuksen haasteita

Liite 1. Taustat sekä kehittämisajatuksia

Liite 2. Kuvakooste

1. Johdantoa: Metsäpoluista liikuntapoluiksi

Perustiedot hankkeesta: <https://paijat-hame.fi/maastopolkuhanke/>

Maastopolkuhankkeen päämääränä oli tukea laajan käyttäjäjoukon ulkoilua ja edistää hyvinvointia parantamalla lähiluonnon saavutettavuutta. Metsiin syntyneitä epävirallisia polkuja reititettiin ja merkittiin maastoon, poluista tuotettiin kartat ja verkkoon reittitiedot. Vanhojen retkeilyreittien maastomerkintöjä parannettiin ja reiteistä saatavaa ennakkotietoa lisättiin. Suunnittelussa kiinnitettiin huomiota polkujen turvallisuuteen ja eri käyttäjäryhmien tarpeisiin.

Maastoliikuntapoluilla tarkoitetaan luonnonläheisiä metsäpolkuja, jotka on suunniteltu reiteiksi ja merkitty maastoon ja kartoille. Perinteisistä luontopoluista maastoliikuntapolut eroavat ”liikuntapainotteisuudellaan”. Kun luontopolut usein ovat lyhyitä kävelypolkuja, jotka esitteleviä luontotietoa, maastoliikuntapolut on suunniteltu monipuoliseen luonnossa liikkumiseen huomioiden eri liikuntalajien tarpeita ja reittipituuksia. Luontaisten maastonmuotojen ja pintojen säilyttäminen sekä ”rakentamattomuuden” tuoma luonnonläheisyys on tärkeää sekä ulkoilijoiden luontokokemusten ja monipuolisen liikkumisen kannalta että luonnon säästämisen kannalta.

Maastoliikuntapolkujen erilaisia käyttäjäryhmiä ovat kävellen lenkkeilevät ja koiran ulkoiluttajat sekä maastopyöräilijät ja polkujuoksijat. Polkuja käyttävät myös lähiretkeilijät ja luontoharrastajat. Polut linjattiin myös talvikäyttöä ajatellen: vähälumisina talvina poluilla voi liikkua jalkaisin ja pyörällä myös hiihtokauden aikana ja runsaslumisina talvina ne tarjoavat ulkoilumahdollisuuksia mm. lumikenkäilijöille tai erähiitäjille.

Maastoliikuntapoluilla täydennettiin kuntien nykyisiä ulkoilureitistöjä ja samalla parannettiin lähiluonnon saavutettavuutta ja ulkoilun turvallisuutta. Polkureittien kartat, reittiselosteet ja muut reittitiedot on viety kuntien omille verkkosivuille. Reittitietojen löydettävyyttä matkailijoillekin ja seudullista saavutettavuutta parantaa reittien kokoaminen myös Salpausselkä Geopark -hankkeen ja VisitLahden matkailukarttaan sekä valtakunnalliseen Retkikartta.fi-palveluun.

Hankkeessa tuotetut uudet maastoliikuntapolut sijoittuvat Salpausselkä Geoparkin alueelle. Ensimmäiseltä Salpausselältä eteläiselle Päijänteelle ulottuva Salpausselkä Geopark –alue on pääsemässä UNESCO:n maailmanlaajuiseen geopark-verkostoon. Merkityt polut ja niistä tuotetut kartat ja muu informaatio tuovat alueen arvokkaita luontokohteita esiin ja parantavat kohteiden saavutettavuutta sekä paikallisille että matkailijoille. Uudet maastoliikuntapolut lisäävät mahdollisuuksia tutustua Päijät-Hämeen luontoon niin omatoimisesti kuin opastetusti ja samalla ohjaavat liikkumaan luonnossa kestäväällä tavalla.

Vuonna 2020 Lahdessa toteutettu Salpausselkä Trails -pilottihanke oli jo osoittanut merkittyjen maastoliikuntapolkujen tarvetta ja suosiota. Pilottihankkeen kokemuksia käytettiin apuna, mutta uudessa hankkeessa mukana olevilla kunnilla oli kullakin myös omia painotuksia: kehitettiin siirtymäyhteyksiä, uusittiin nykyisten reittien viitoituksia, ohjattiin kulkua kestävämmille alueille ja laajennettiin talviulkoilun mahdollisuuksia. Hankkeen tulokset parantavat paikallisten asukkaiden ulkoiluolosuhteita ja madaltavat kynnystä liikkua luonnossa. Ohjaamalla kulkua huolletuille polkureiteille parannetaan ulkoilun turvallisuutta ja samalla luodaan mahdollisuuksia kestäväälle luontomatkailulle.

2. Heinola

Heinolan polut hankkeen nettisivulla: <https://paijat-hame.fi/heinola-2/>

Heinolan kaupungin sivulla: <https://www.heinola.fi/vapaa-aika/luontoaktiviteetit/ulkoilureitit-ja-luontopolut/> (sivuja päivitetään, tilanne 24.2.2022)

Heinolassa hankkeessa oli kaksi kohdealuetta: Jyrängön alue ja Saittalahden-Pirttisalmen alue. Molemmissa oli ennestään ulkoilureittejä ja -rakenteita. Hankkeessa reittejä tuoteistettiin selkeämmiksi ja helpommin saavutettaviksi. Hankkeen myötä ulkoilun olosuhteet paranivat aiempaa laajemmalle käyttäjäkunnalle. Uudistusten myötä myös ulkoilualueiden vuotuinen käyttöaika kasvaa. Parempi ennakkoinformaatio palvelee Heinolan polkureittien ja luontoalueiden saavutettavuutta myös luontomatkailijoille.

2.1 Koskensaarenpolku

Koskensaarenpolku on 3,3 km mittainen osittain uusi rengasmaisen polku (Jyrängön silloilta lähtien siirtymiseen 5,3 km). Kaunis rantapolku keskustan läheisessä saarella on helposti saavutettava ja vaatimuudeltaan helppo polku. Kävelyyn ja pyöräilyyn merkitty polku on ympärivuotisessa käytössä.

Linjaus

Uusi Koskensaarenpolku on osittain yhtenevä Koskensaaren vanhan luontopolun kanssa. Polun uusi osuus linjattiin saaren rantaan muodostuneelle suositulle ”luomupolulle”, jota ei ollut aiemmin merkitty maastoon eikä ulkoilukartalle. Saarta kiertävä Koskensaarenpolku on vanhaa polkua pidempi ja kulkee nyt lähes kokonaan rannan tuntumassa ja on siten hyvin vetovoimainen lähiulkoiluun ja myös matkailijoille. Saaren sisäosaan jäi rauhallisempi osuus luontopolun kävelijöille. Polku yhdistyy siirtymäosallaan Jyrängön alueen pitkiin reitteihin ja tuo niihin samalla uuden ”lisäosan”.

Rakenteet ja turvallisuus

Hankkeessa polku merkittiin heijastavilla monikäyttö- ja nuolimerkeillä. Samoilla merkinnöillä merkittiin lisäksi yhteysreitti, joka tuo Heinolan keskustan suunnasta Rantaraittia Koskensaareen. Polku merkittiin yhteen kiertosuuntaan (pyöräilijöiden jo aiemmin suosima suunta). Kohtaamistilanteiden varalta polun kapeikkokohta merkittiin varoitusmerkein.

Varsinaisia reittirakenteita ei tässä hankkeessa tehty. Koskensaarella on entuudestaan laavu ja tulipaikka. Siirtymäreitti keskustan suunnasta Koskensaareen merkittiin Rantaraitille, jonka kaupunki toisessa hankkeessa kunnosti esteettömäksi.

Informaatio ja saavutettavuus

Koskensaarenpolku merkittiin monikäyttöön ja siitä viestitään nyt kävelyn ohella myös maastopyöräilyyn, polkujuoksuun ja myös talviseen lähiulkoiluun soveltuvana polkuna.

Kohteesta tuotettiin kaupungin käyttöön paikkatietoa (mm. gpx-jäljet) ja reittiseloste. Alueen saavutettavuus parani merkintöjen sekä merkityn yhdysreitit myötä. Käyttäjäkunta laajeni ja viestinnällä kannustetaan ympärivuotiseen ulkoiluun.

2.2 Jyrängön pitkät reitit: Korvenlammenkierros ja Läpiän lenkki

Heinolan Jyrängön alue on kaupungin eteläpuolella oleva Heinolan keskustan ja Vierumäen matkailualueen sekä E4-moottoritien ja Kymenvirran/Konniveden väliin jäävä laaja metsäalue, joka toimii lähivirkistysalueena ja on keskeinen myös alueen luontomatkailun kehityksessä. Alueella oli entuudestaan

erillisiä janareittejä. Hankkeessa niistä tuotteistettiin nimetyt ja merkityt ympyräreitit, joille pääsee useista eri pisteistä.

Rengasreitit Korvenlammenkierros (n 15 km) ja Läpiän lenkki (n 23 km) yhdistelevät ulkoilureittiä (Valo-Ilves) ja vanhaa retkeilypolkua (Juustopolku) sekä niiden välisiä eritasoisia metsäpolkuja ja eri metsätieosuuksia. Reitit ovat osittain yhtenevät, jolloin voi kesken matkankin vielä tehdä eri reitinvalintoja. Läpiän lenkki on helposti saavutettavissa myös Vierumäen (Suomen Urheiluopiston) reiteiltä ja siitäkin voi valita lyhyemmän oikoreitin tai kiertää pitkän reitin kaupungin kautta.

Rengasreitit sijoittuvat osin kaupungin maille, mutta laajalti metsäyhtiö UPM:n maille, mikä on vaikuttanut polkureittien kehittämiseen.

Aiemmista janareiteistä on viestitty lähinnä retkeilyreitteinä eli patikointia varten ja toisaalta ulkoilureittinä tai latuna. Pitkiä merkittyjä rengasreittejä ovat kaivanneet varsinkin maastopyöräilijät, ja toisaalta pyöräilyn status erityyppisillä reittiosuuksilla on ollut käyttäjille epäselvä. Myös kestävyyskuntoilijat (mm. polkujuoksijat) ja retkeilijät kaipaavat selkeitä pitkiä lenkkejä, joten uudet nimetyt polkureitit lisäävät nyt tarjontaa eri käyttäjäryhmille. Valo-Ilveksen osuus reiteistä on talvella hiihtolatuina, mutta reittien polkuosuudet soveltuvat myös talviretkeilyyn, runsaslumisina aikoina vaikka erähihtoon ja lumikenkäilyyn.

Linjaus

Korvenlammenkierros ja Läpiän lenkki koostuvat hoidetusta ulkoilureitistä, eritasoisista retkeilypoluista ja niitä yhdistävistä metsäautoteistä sekä reittien päitä yhdistävästä uudesta osuudesta.

Voimassa olevien maankäyttö sopimusten vuoksi reittien sijaintiin ei hankkeessa voitu vaikuttaa. Linjauksen kannalta olennaisin uudistus on polkureittien rengasmaisuus, jolloin reiteille voi lähteä monesta eri paikasta ja reittimerkkejä seuraamalla palata aina lähtöpisteeseen.

Hankkeessa rengasreiteille merkattiin siirtymäyhteys Juustopolun ja Valo-Ilveksen päiden välillä (aiemmin erilliset janareitit). Tämä osin kaupunkirakenteessa kulkeva osuus on ollut erityisen haastava löytää matkailijoille ja muille, jotka eivät tunne kaupunkia.

Siirtymäyhteydeltä on Kymenvirran yli näköyhteys myös Heinolan keskusta, mikä edistää kaupungin palveluiden käyttöä riippumatta siitä, mistä kohtaa kulkija on reitille lähtenyt. Palveluiden helppo saavutettavuus lisää pitkien reittien vetovoimaa.

Molempiin rengasreitteihin voi nyt yhdistää myös uuden Koskensaarenpolun kiertämisen, mikä tuo pitkiinkin reitteihin uutuusarvoa ja elämyksellisyyttä.

Rakenteet ja turvallisuus

Korvenlammenkierros ja Läpiän lenkki merkittiin heijastavin reittimerkein (värilliset nuolimerkit + monikäyttömerkit). Merkkejä kiinnitettiin olemassa olleisiin rakenteisiin (mm. valotolpat, risteysviitat). Polkujen ja metsäteiden haarakohtiin pystytettiin myös uusia reittimerkkitolppia.

Kapeilla polkuosuuksilla käytettävyyttä ja turvallisuutta parannettiin karsimalla polun sivuista ja yläpuolelta oksia ja sekä polulle kasvavia vesoja. Maastopyöräilyssä vauhti on yleensä kävelyä suurempi ja toisaalta pyöräilijän kasvot ovat korkeammalla, joten siksi riittävän väljyyden raivaaminen on monikäyttöpoluilla tärkeää. Oksia raivaamalla parannettiin samalla näkemäalueita ja reittimerkkien näkyvyyttä.

Läpiän lenkin vanhaan poikkireittiin on tehty hiljattain uusi kierto metsäautoteille, kun uuden maanomistajan myötä alueen maankäyttö muuttui. Kierron metsätieristeyksiin pystytettiin uusia viittoja ja metsätien varrelle reittiä varmistavia merkkitolppia. Riskikartoituksen perusteella erityistä huomiota

vaativiin kohtiin laitettiin varoitusmerkit. Riskikohtia näillä polkureiteillä ovat esimerkiksi tien ylitykset, jyrkät tai kivikkoiset laskut sekä vauhdikkaat kohdat, joissa on näkyvyyden katvealueita.

Reitille rakennettiin yhdet uudet pitkospuut ja lisäksi turvallisuussyistä poistettiin parit huonokuntoiset pitkospuut. Pitkoksia on tarkoitus lähitulevaisuudessa uusida, mutta lahoksi päässeet naulaiset pitkokset eivät olleet enää turvallisia käyttää, joten nyt väliaikaisratkaisuna oli purkaminen. Naulaiset ja keikkuvat lankut ovat riskitekijä sekä jalankulkijoille että pyöräilijöille ja pyöräkalustolle.

Pitkospuutyöt ja reittitolppien pystytys hankittiin ostopalveluna Reittimestarit-yritykseltä.

Tässä hankkeessa ei tehty taukopaikkoihin liittyviä rakenteita, vaan reiteillä hyödynnetään alueella jo olevia taukopaikkoja. Jyrängön reittien varrella on entuudestaan useita laavuja, tulipaikkoja ja muita taukopaikkoja, mikä tekee reitistöä vetovoimaisen pidemmillekin retkille, vaikka yön yli -retkille. Toisaalta polkureiteille pääsee useista eri kohdista, joten alueella kuljetaan myös lähitaukopaikoilla pistäytyen.

Informaatio ja saavutettavuus

Yhtenäisesti merkityillä reitillä käyttäjän on nyt helpompi suunnitella retkensä ja pysyä reitillä. Aiemmin käyttäjän piti etsiä eri osuuksien reittitietoja eri paikoista ja eri nimillä sekä seurata kesken reitin vaihtuvia erilaisia reittimerkintöjä.

Nimetyt polkureitit löytyvät aiempaa helpommin nyt esim. eri karttapalveluista ja muilla hakutoiminnoilla - joko reitin nimellä tai käyttömuodolla hakien (mm. Retkikartta.fi, Lipas; hakusanat retkeily tai maastopyöräily). Reitteihin on helpompi tutustua jo ennakkoon ja valita itselleen sopiva. Reittiselostuksista saa lisätietoa.

Oleellinen parannus polkureittien löydettävyyden kannalta on pysäköinti- ja lähtöpaikkojen selkiyttäminen (esim. navigointiosoitteet kartoilla ja reittiselosteissa). Uuden yhteysosuuden vuoksi reiteille on nyt helpompi löytää myös suoraan Heinolan keskustan suunnasta.

Pitkien reittien käyttäjistä suuri osa on jo nyt maastopyöräilijöitä, joten pyöräilyyn liittyvä informaatio on erityisen tärkeää. Jos pyöräilykäytöstä ei erikseen viestitä, on pyöräilijöille aina epäselvää, millä reiteillä voi tai saa pyöräillä ja millainen reitti on pyöräilyn näkökulmasta. Maastopyöräilymatkailu on Heinolan alueella kasvussa urheiluopiston uuden pyörävuokraamon ja muun maastopyöräilytoiminnan myötä.

Monikäyttö: monikäyttöisyydestä viestiminen, reittiselosteet ja erityiskohdissa varoitusmerkit helpottavat toisten kulkijoiden ennakkointia ja siten parantavat kaikkien eri käyttäjäryhmien turvallisuutta.

Reittien lähtöpisteiden infotaulut Heinolan kaupunki tuottaa toisessa hankkeessaan. Karttojen sisältö on suunniteltu yhdessä tämän hankkeen kanssa palvelemaan mahdollisimman hyvin sekä paikallisia ulkoilijoita että matkailijoita.

Reittitiedot karttoineen tulevat kaupungin nettisivuille <https://www.heinola.fi/vapaa-aika/luontoaktiviteetit/ulkoilureitit-ja-luontopolut/>, missä reitteihin on helppo tutustua ennakkoon ja valita itselleen sopiva reitti. Samalla ulkoilija näkee muuta Heinolan ulkoilu- ja luontokohdetarjontaa, mikä aktivoi tutustumaan muihinkin reitteihin ja luontokohteisiin.

2.3 Saittalahden - Pirttisalmen alueen polut

Saittalahden - Pirttisalmen -alue on Heinolan keskustan lähellä oleva maisemiltaan hieno luontoalue. Upeat vesistömaisemat ja vaihtelevat korkeuserot tekevät alueesta vetovoimaisen. Alueella oli merkittäviä polkuja, mutta alue oli silti huonosti tunnettu ja polustoltaan hieman sekava.

Hankkeessa retkeilypolkuja selkiytettiin uusilla reittimerkinnöillä. Tavoitteena oli myös monipuolistaa alueen ulkoilukäyttöä sekä liikkumistapojen osalta että eri vuodenaikoina. Lyhyet selkeät ympyräreitit houkuttelevat lähiulkoiluun.

Linjaus

Polkureittejä selkiytettiin valitsemalla eniten kuljetut polut ja merkkäämällä niistä kaksi eri rengasreittiä: Pirttisalmenpolku (3,2 km) ja Saittalahdenpolku (3,4 km). Muutoksena aiempaan, reitit merkittiin kumpikin omalla värillään ja vain yhteen kiertosuuntaan, jolloin polkuristeyksissä on helpompi pysyä valitsemallaan reitillä. Polkureitit ovat yhteydessä toisiinsa ja siten kuljettavissa myös yhtenä pidempänä ympyrälennkinä (4,7-4,8 km).

Maasto on paikoin kallioista ja osa rinteistä on jyrkkiäkin. Alue sopii parhaiten jalkaisin kuljettavaksi, mutta poluilla on sallittua myös pyöräillä. Alueen läpi kulkee pidempi maastopyöräilypolku, joten Pirttisalmenpolun pyöräily ohjattiin tälle uralle ja kallioisin osa merkattiin vain jalkaisin retkeilyyn. Saittalahden puolella yksi loogisuuden kannalta ”turha” märkä polkuosuus jätettiin pois merkitystä rengasreitistä.

Talviajan lähiulkoiluolosuhteiden parantamiseksi tavoitteena oli saada Heinolan keskustan ja läheisen asuinalueen suunnista poluille ympärivuotiset merkityt kävely- ja pyöräily-yhteydet. Liikuntalautakunta päätti kuitenkin pitää Tähtisillanlenkin edelleen hoidettuna hiihtolatuna. Lähtöpisteiltä pääsee kuitenkin poluille myös hiihtokauden aikana.

Rakenteet ja turvallisuus

Hankkeessa uutena rakenteena reitille laitettiin vain reittimerkit ja kulkutapamerkit sekä lisäksi muutamia varoitusmerkkejä riskikohtiin. Näillä polkureiteillä erityisiä riskikohtia ovat näköalakalliot ja jyrkät rinteet sekä talvella alueen läpi kulkeva moottorikelkkailu-ura. Pimeiden vuodenaikojen ulkoilua helpottaa nyt heijastavat reittimerkit.

Reittilinjausten muutosten ja risteysten selkiyttämisen vuoksi muutama vanha reittiviitta siirrettiin eri kohtiin. Samalla purettiin muutama osuus huonokuntoisia pitkoksia käytöstä pois jääviltä polkuosuuksilta ja parannettiin pientä ojasiltaa. Rakennetyöt teki kaupungin liikuntapaikkahoitajat.

Pääpoluilta hiukan sivussa oleville näköalapaikoille merkittiin pistopolut, joten rengasreitit ovat seurattavissa myös menemättä jyrkimmille kallioille (esim. talven liukkailla keleillä).

Alueella on entuudestaan yksi laavu ja toinen tulipaikka. Tässä hankkeessa ei tehty uusia taukorakenteita. Lähtöpisteiden infotaulut kaupunki tekee toisessa hankkeessaan, kartat niihin suunniteltiin yhdessä tämän hankkeen kanssa.

Informaatio ja saavutettavuus

Saittalahden ja Pirttisalmen polut ovat helposti saavutettavissa läheisiltä asuinalueilta sekä suoraan keskustasta ulkoilureittiä pitkin. Matkailijoille alueella on helppo piipahtaa ohikulkevan E4-moottoritien Tähtisillan taukopaikalta.

Nimetyt polut reittimerkkeineen, kartat ja toisessa hankkeessa tuotettavat lähtöpisteiden infotaulut tulevat parantamaan alueen löydettävyyttä ja saavutettavuutta. Kaupungin nettisivuilta löytyy lisätietoa alueen poluista: <https://www.heinola.fi/vapaa-aika/luontoaktiviteetit/ulkoilureitit-ja-luontopolut/pirttisalmi-ja-saittalahti-pienet-ympyrareitit-2/> . Polkureitit löytyvät retkeilyreitteinä myös Lipas-järjestelmästä ja Retkikartta.fi:stä.

3. Hollola

Hollolan maastoliikuntapolut hankkeen sivulla: <https://paijat-hame.fi/hollola-2/>

Hollolan kunnan sivulla: <https://www.hollola.fi/maastoliikuntapolut> . Uusi sivusto on kesken ja sitä täydennetään (tilanne 24.2.2022)

Hollolassa hankkeen päätavoitteena tuotettiin kunnan ensimmäiset merkityt maastopyöräilypolut. Samalla saadaan ohjattua eri ulkoilijaryhmien kulkua Tiirismaan ulkoilualueella. Salpausselän -Tiirismaan ulkoilualue on paikallisesti ja maakunnallisesti tärkeä virkistysalue, laaja yhtenäinen metsäalue lähellä Hollolan kuntakeskusta. Toisena kohteena Hollolassa tuotettiin uusi merkitty polkuyhteys Hollolan kuntakeskuksen suunnasta Tiirismaalle sekä Lahden puolen Salpausselän ulkoilualueen poluille. Tiirismaan alueella on monipuolinen Hollolan ja Lahden yhdessä huoltama latureitistö sekä merkittyjä luontoreittejä, jotka palvelevat lähinnä sulanmaan ajan retkeily- ja lenkipolkuina. Tässä hankkeessa parannettiin ympärivuotisia lähiliikuntamahdollisuuksia maastopyöräilijöille ja jalkaisin luonnossa liikkuville ulkoilijoille.

Maastoliikuntapolut ovat nähtävissä kunnan sähköisessä karttapalvelussa (kartta.lahti.fi/hollola). Kartta on mobiilisti paikantava, joten se toimii myös maastossa näyttäen kulkijan sijainnin reitillä. Hollolan kunnan nettisivuille tehtiin uusi sivusto <https://www.hollola.fi/maastoliikuntapolut>, jolle kunta täydentää uusien polkureittien reittitiedot, kartat ja ladattavat gpx-jäljet.

3.1 Monikäyttöpolut Hollopolku (1,9 km) ja Mörripolku (1,9 km)

Monikäyttöpölyllä tarkoitetaan tässä sekä jalkaisin että maastopyörällä käytettävää polkua. Polut ovat käytettävissä myös talviulkoiluun.

Uusi Hollopolku johtaa kuntakeskuksen Tiilijärven asuinalueelta (ja läheltä Heinsuon urheilukeskusta) Tiirismaan ulkoilualueen keskeiselle lähtöpaikalle Keskikankaalle. Mörripolku jatkaa Keskikankaalta Lahden rajalle asti ja jatkaa Lahden puolella yhteysreitillä Lahden Salpausselän polkuverkostoon. Kyseiset uudet merkityt polut ovat melko lyhyitä, mutta ne ovat ratkaisevia yhteyksiä laajempien ulkoilualueiden välillä.

Hollolan ja Lahden välinen viheryhteys kuntien mailla on kapea ja jää asutuksen/teollisuusalueen sekä järven ja suojellun suoalueen väliin. Kapealla kaistalla on Hollolan ja Lahden välinen keskeisin hiihtolatu/ulkoilureitti sivuhaaroineen, joten muille ulkoilijoille ei talvisin ole ollut sujuvaa pääsyä laajemmille metsäalueille. Ulkoilualueiden saavutettavuuden parantaminen jakaa ulkoilupainetta nyt kuntakeskuksen läheisimpiä taajamametsiä laajemmalle.

Linjaus

Hollolan kuntakeskuksen ja Lahden välisen ulkoiluyhteyden kapeudesta johtuen linjausvaihtoehtoja oli niukasti. Linjauksessa hyödynnettiin ulkoilusta syntyneitä pieniä metsäpolkuja. Yksityismaat ja toisaalta metsäkaistalla olevat jyrkkäpiirteiset supat rajasivat osan olemassa olevista poluista pois merkattavasta reitistä. Luonnon kestävyuden vuoksi polkureitti linjattiin Soisalmensuon luonnonsuojelualueen ulkopuolelle. Yhtenä lähtökohtana linjauksessa oli ladunylityspaikkojen saaminen turvallisiin maastonkohtiin.

Alueen maankäyttörajoitteista johtuen Hollo- ja Mörripolusta ei saatu rengasmaisia reittejä, vaan polut jouduttiin tekemään kaksisuuntaisina janareitteinä.

Pienten ”luomupolkujen” lisäksi Hollopolun linjaukseen tuli mukaan osuus leveän latulinjan reunaa ja lyhyt osuus uutta polkua kiertämään suojelualueen kulmaa. Keskikankaalla Hollopolulta Mörripolulle siirrytään pienen tiesiirtymän kautta, kiertäen jyrkästä rinne ja ahdas latualikulku. Mörripolku kulkee kapealla jyrkkien

suppien ja teollisuusalueen välisellä kaistaleella. Linjaukseen vaikutti jyrkät maastonmuodot ja suppien välillä kulkeva latureitti. Maanomistussyistä suppa-alueen kiertämiselle ei ollut vaihtoehtoja.

Rakenteet ja turvallisuus

Hollo- ja Mörripoluilla tarvittavat rakenteet olivat lähinnä vain reittimerkinnot sekä lähtöpisteiden infotaulut ja muutama risteyskartta. Monikäyttö- ja nuolimerkkejä kiinnitettiin puihin ja mm. valotolppiin, ja merkkejä varten asennettiin myös uusia merkkitolppia. Ladunylityskohdat merkittiin varoitusmerkein sekä polun että ladun käyttäjille. Lisäksi

Mörripolun talvikäytön turvallisuuden vuoksi polun ladunylityskohtaan tehtiin latupohjaan uusi levennys, jotta polku saatiin johdettua turvallisesti ladun yli ja jyrkän rinteeseen ohi.

Hollo- ja Mörripoluilla koko matkan lähellä oleva valaistu latu lisää polunkäyttäjienkin turvallisuutta. Myös heijastavat reittimerkit helpottavat pimeän ajan luontoliikuntaa.

Informaatio ja saavutettavuus

Hollopulun lähtöpiste on erittäin vilkkaan ulkoilureitin parkkipaikalla, joten maastossa reitti on helppo löytää vaikka ”vahingossa”. Toinen lähtöpiste on Tiirismaan ulkoilualueen parkkipaikka Keskikankaalla, ja samasta pisteestä lähdetään myös Mörripolulle ja Tiirismaan maastopyöräilyreiteille sekä ulkoilureiteille. Kunta pystyttää lähtöpisteiden infotaulut keväällä roudan sulettua, mutta maastoon on jo laitettu paikannusta ja reitinvalintaa helpottavat tilapäiset kartat paikannuspisteineen.

Polkureittien reittiselosteet, kartat ja ladattavat gpx-tiedostot tulevat kunnan verkkosivuille, mutta nettisivu-uudistus voi viivästyttää asiaa. Reittitiedot karttoineen ovat siihen asti löydettävissä Päijät-Hämeen liiton hankesivuilta sekä kunnan sähköisestä karttapalvelusta.

3.2 Tiirismaan maastopyöräilypolut

Tiirismaalle uuden maastopyöräilyyn merkatun polkureitistön pituus on yhteensä noin 10 km. Reitti muodostuu useammista rengasmaisista osista, mikä mahdollistaa vaativuudeltaan ja pituudeltaan eri tasoisia lenkivaihtoehtoja.

Tiirismaan alueella oli jo entuudestaan kävelijöille tarkoitettuja polkureittejä, sekä huollettuja leveitä ulkoilureittejä, joten hankkeessa tehtiin nyt ensisijaisesti maastopyöräilyn harrastajia palvelevia merkattuja polkuja. Tiirismaan maat ovat osittain kunnan omistamia, mutta alueella on paljon myös yksityismaita. Iso osa kunnan maista kuuluu Natura 2000-verkoston. Tiirismaan alueella on myös luonnosuojelualueita, joista suurin ja tunnetuin on Pirunpesän kalliohalkeamaa ympäröivä alue. Lisäksi virkistysalueen maankäyttöön vaikuttaa Tiirismaan muinaisjäännösalue.

Tiirismaalla on vuosien mittaan järjestetty useita maastopyöräkilpailuja ja muita tapahtumia, joten lajiharrastajien keskuudessa alue on tunnettu paikallisia harrastajia laajemminkin.

Linjaus

Pyöräilyn alueeksi valittiin muulta käytöltä rauhallisempi Tiirismaan virkistysalueen takaosa ja siitä kunnan omistama muodoltaan ”kakishaarainen” alue. Tiirismaa on entuudestaan maastopyöräilijöiden suosimaa, joten alueelle oli jo siksikin muodostunut paljon eritasoista polkuverkostoa.

Mtb-polkujen linjauksessa keskeistä oli kulun ohjaaminen kestävästi ja huomioiden alueen luontoarvot ja kulttuuriperinnön arvot. Toisaalta olennaista oli suunnitella reitit niin, että ne ovat maastopyöräilyyn soveltuvia ja myös lajille vetovoimaisia, jotta jatkossa pyöräily keskittyisi merkityille poluille ja ehkäisisi

uusien polkujen syntymistä. Reittisuunnittelussa hyödynnettiin lajin paikallisia aktiiviharrastajia sekä ulkoilusovellusten keräämää pyöräilytietoa.

Maaston teknisyyttä (mm. kalliot, juurakot ja pienipiirteisesti mutkittelevat polut) edellyttävät hyviä maastoajotaitoja, joten Tiirismaan polut palvelevat juuri edistyneempiä harrastajia, joille ei ole maakunnallisesti juurikaan tarjontaa.

Reititystä rajoitti tv-maston ja Pirunpesän luonnonsuojelualueen välinen kapeikko, missä on myös ulkoilijoiden suosima laavu. Kulun ohjaamiseksi kapean kohdan läpi pyöräpolun molemmat lenkit päädyttiin viemään tv-maston alueen ympäri pääosin samaa polkua. Toisiinsa yhdistyvät lenkkien osat mahdollistavat reitiltä toiselle siirtymisen ja erimittaisten osalenkkien ajamisen.

Pyöräpolkujen alustavan linjauksen jälkeen pidettiin maastokatselmus Hämeen ELY-keskuksen kanssa liittyen Natura- ja luonnonsuojelualueisiin. Muinaisjäänköhteiden osalta maastokatselmus pidettiin alueellisen vastuumuseon kanssa. Lopullisia linjauksia tarkennettiin näiden lausuntojen pohjalta. Ennen kuntalaisten yleistä osallistamistilaisuutta alustavilla reiteillä järjestettiin pyöräharrastajille myös tutustumisajaja.

Tiirismaan alueen metsätyöt hidastivat polkuhankkeen maastotöiden tekemistä. Metsätyökohteiden reittiosuuksilla polun siistiminen, tolppien pystytys ja reittimerkintä päästiin tekemään vasta myöhään loppusyksyllä metsätöiden päätyttyä.

Rakenteet ja turvallisuus

Turvallisuussyistä ja sujuvan pyöräilyn vuoksi reittisuunnittelun lähtökohtana oli reittien rengasmaisuus ja yksisuuntaisuus, jotta vauhdikkaita kohtaamistilanteita tulisi mahdollisimman vähän. Tiirismaan maaston korkeuserot ovat huomattavia ja siksi pyöräilijät ajavat usein vauhdikkaasti. Tiirismaan maastoliikuntapolkuja ei siksi suunniteltu monikäyttöön vaan uudet polut merkattiin vain pyöräilyyn. Mäkisessä maastossa myös hiihtäjillä on kovat vauhdit, joten polkureitin ladunylityskohdat katselmoitiin turvallisiin kohtiin yhdessä kunnan latumestarin kanssa.

Raivaus: Maastopyöräilypoluilla tärkeä osa reittiturvallisuutta on polun vapaa ”ilmatila”. Polkujen kapeuden ja mutkaisuuden vuoksi Tiirismaalla oksien karsinta teetätti odotettua enemmän käsityötä.

Reittimerkit ja -tolpat: Tiirismaan reitit merkattiin ja värikoodattiin samankaltaisilla nuolimerkeillä kuin Salpausselän muutkin maastoliikuntapolut, mutta kulkutapasymbolina käytettiin vain maastopyöräilymerkkejä. Heijastavuus parantaa merkien havaittavuutta pimeinä vuodenaikoina. Pienipiirteisesti mutkittelevat polut ja alueen runsas muu polkuverkosto edellytti tiheää reittimerkkausta. Merkkejä varten pystytettiin myös puutolppia ja risteyskohtiin taulut risteyskarttoja varten. Tarvittavat kohdat merkittiin varoitusmerkein.

Suoja-aidat: Tiirismaan takaosaan sijoittuva Tiirismaan muinaisjäänkösalue on maastossa melko huomaamaton eivätkä ulkoilijat ole yleisesti tunteneet alueen kulttuuriperintöä tai kohteen arvoja (https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/mjreki/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=98010021). Hankkeen yhteydessä alueen muinaisjäänköksiä suojattiin rakentamalla aidanpätkät ohjaamaan kulkua pois poluilta, joita oli muodostunut jopa kohteiden yli. Tärkeimpien kohteiden suojaksi tehtiin kevyet lautarakenteiset aidat, osa poluista kierrätettiin kohteiden vierestä sulkemalla vanha polku reittimerkkitolpalla. Rakenteet samalla nostavat kohteita esiin ja jo hankkeen aikana käyttäjiä informoitiin alueen arvoista.

Merkkitolpat ja suoja-aidat asennuksineen tilattiin ostopalveluna Reittimestareilta.

Taukopaikat, pitkokset yms. rakenteet: taukopaikkoja tai muita isompia rakenteita ei tehty. Tiirismaalla on entuudestaan laavu. Pitkospuiden tarve vältettiin reittilinjauksilla.

Informaatio ja saavutettavuus

Uudet pyöräpolut löytyvät nyt erilaisista Hollolan kunnan sähköisen karttapalvelun lisäksi karttasovelluksista (mm. Retkikartta.fi) sekä reittien nimellä että hakusanalla maastopyöräily. Ladattavat pdf-kartat ja gpx-jäljet ovat saatavissa nettisivuilta ja QR-koodin kautta myös lähtöpisteiden infotauluista. Kunnan sähköinen kartta toimii myös mobiililaitteissa ja paikannusominaisuus helpottaa reitillä pysymistä.

Maastopyöräilyharrastajat ovat aktiivisia jakamaan toisilleen reittitietoja sosiaalisessa mediassa. Merkittäviä maastopyöräilyreittejä on varsinkin Etelä-Suomessa vielä hyvin vähän, joten on oletettavaa, että Hollolan reitit saavat näkyvyyttä myös somen kautta ja tieto uusista reiteistä leviää harrastajien keskuudessa nopeasti. Infotauluissa mainitaan tunniste #tiirismaatrails. Myös mtb-tapahtumat tuovat reiteille näkyvyyttä (esim. Funduro Cup helmik. 2022).

4. Padasjoki

Reittitiedot kootaan kunnan sivuille muiden luontokohteiden yhteyteen.

<https://padasjoki.fi/fi/Matkailu/Luontokohteet>

Tulossa oleva verkkosivu-uudistus voi hidastaa kunnan sivujen päivittämistä, joten reittitiedot linkkeineen on saatavilla maakuntaliiton hankesivulla: <https://pajat-hame.fi/padasjoki-2/>

4.1 Päijänne-Ilves retkeily- ja maastopyöräilyreitti

Padasjoella hankkeen pääkohteena oli lähes 25 vuotta vanhan Päijänne-Ilves -yhdyksreitin laatutason nostaminen parantamalla reittimerkintöjä ja reitin informaatiota sekä reitin käytön monipuolistaminen.

Päijänne-Ilves on Padasjoen Laivarannasta Taruksen ja Evon retkeilyalueille johtava noin 13 kilometrin mittainen edestakainen retkeilyreitti, joka nyt muutettiin monikäyttöisemmäksi retkeily- ja maastopyöräilyreitiksi. Reitin Padasjoen puoleinen alkuosa tiesiirtymineen sopii myös tavallisella polkupyörällä ajettavaksi. Reittiä käytetään yksityismailla paikoin myös maastoratsastukseen. Talvisin reitille ei ajeta latuja, joten maasto-osuudet soveltuvat talviretkeilyyn metsäsuksilla tai lumikengillä.

Päijänne-Ilves -reitti on vaihteleva luonnonläheisten metsäpolkujen, eritasoisten metsäurien ja pikkutiesiirtymien yhdistelmä. Reitin varrella vaihtelevat maaseudun kulttuuri- ja kylämaisemat sekä monimuotoiset metsät ja metsäpolut. Reitin varrelle osuu myös pieniä metsälampia, puroja ja historiallinen muistomerkki. Nuijamiehenkolo-laavu tulipaikkoineen tarjoaa taukopaikan tai pidemmälle retkelle yöpymismahdollisuuden. Päijänne-Ilves -reitin kummassakin päässä on mahdollisuus pulahtaa uimaan.

Tarusjärven päässä reitti yhdistyy Taruksen ja Evon retkeilyalueen reitistöihin. Myös Evolla on avattu nyt uusia maastopyöräilyreittejä, joten reittiyhteys laajentaa seudullista tarjontaa maastopyöräretkeilyyn. Padasjoen Laivarannasta voi jatkaa retkeilyä Kullasvuoren ulkoilualueelle tai vesitse Päijänteen kansallispuistoon.

Linjaus

Päijänne-Ilves reitin linjaus pidettiin lähes ennallaan. Reitillä on useita yksityisiä maanomistajia, joiden kanssa yhdessä reitti on aikoinaan linjattu. Hankkeen aikana maanomistajatiedot päivitettiin ja sopimukset uusittiin. Samalla käyttömuodoksi lisättiin maastopyöräily, joka on pitkällä janareitillä oleellinen

liikkumistapa. Frans Joosefin luonnonsuojelualueen kohdalla luonnon suojaamiseksi pyöräily ohjattiin läheiselle metsäautotielle. Kävelyreitti kulkee edelleen suojelualueen ja sen kauniiden maisemien kautta.

Padasjoen taajamassa Laivarannantiellä reitin siirtämistä pohdittiin yksityistielle, mutta maankäyttösyistä se pidettiin ennallaan keskeisellä kevytväylällä, missä reitti on hyvin löydettävissä myös ohikulkijoille. Taruksen päähän jo ennen hanketta alustavasti kaavaillun ympyräreitin mahdollisuutta tutkittiin, mutta uusi polkuyhteys Puolustusvoimien harjoitusalueella ei hankkeen aikana vielä edennyt.

Rakenteet ja turvallisuus

Päijänne-Ilves -reitti merkittiin nyt monikäyttöön. Tiealueille asennettiin uudet näkyvät metalliviitat ja metsäosuuksille heijastavat reittimerkit puutolppiin. Reitin varrella on entuudestaan laavu tulipaikkoineen ja reitin pitkospuut oli uusittu hiljattain, joten muita rakenteita ei tässä hankkeessa tehty.

Riskikartoituksessa havaitut kohdat (mm. tienylitykset, ratsastukseen käytetty reittiosuus, louhikkoinen polkuosuus) merkittiin varoitusmerkein.

Informaatio ja saavutettavuus

Kunnan nettisivu-uudistus saattaa viivästyttää Päijänne-Ilves -reitin tietojen päivittämistä kunnan sivuille. Reittitiedot ja ohjeet ovat löydettävissä jo nyt ainakin Päijät-Hämeen liiton sivuilta (<https://paijat-hame.fi/padasjoki-2/>).

Reitin lähtöpisteeseen laivarantaan laitetaan infotaulu ja maaston keskeisiin kohteisiin paikannusta helpottavat karttataulut. QR-koodien kautta pääsee tarkempiin reittitietoihin. Tiealueilla reitin uudet näkyvät metalliviitat lisäävät reitin näkyvyyttä myös ohikulkijoille ja reitille on helppo liittyä myös reitin varrelta.

4.2 Kullasvuoren Tornipolku

Padasjoella toisena hankekohteena oli tuottaa lähiulkoilua ja matkailua palveleva ympärivuotinen maastopolku keskeiselle Kullasvuoren liikunta-alueelle. Kullasvuori sijaitsee keskustaajaman ja koulujen sekä Päijänteen ja matkailulle tärkeän Laivarannan välisellä kauniilla harjulla. Alue on hyvin monipuolinen ja suosittu ulkoilukohde, mutta toisaalta ahdas. Kesällä keskeisimpiä ulkoilulajeja alueella ovat frisbeegolf ja lenkkeily sekä talvella hiihto. Lisäksi alueelle kaavoitetut uudet vapaa-ajantontit kutistavat polkureitille jäävää tilaa. Tuomastornit on vetovoimainen lähiulkoilu- ja käyntikohde ympäri vuoden ja lähellä on matkailuyrityksiä, joiden asiakkaat kulkevat talvellakin alueella jalkaisin. Kullasvuorelle on toisissa hankkeissa toteutettu hiljattain myös uudet kuntoportaat sekä kotalaavu, jotka ovat entisestään lisänneet alueen ulkoilukäyttöä.

Linjaus

Kullasvuoren maastoliikuntapolun alustavan linjauksen jälkeen reitistä pidettiin maastokatselmus harrastajien ja eri sidosryhmien kanssa, jotta saataisiin sovitettua yhteen alueen eri käyttömuodot. Tornipolun linjauksessa keskeistä oli maisematornien saavutettavuus. Polku toteutettiin nyt talvikäyttö etusijalla ja siten, että maisematorneille saatiin merkitty kulkuyhteys ulkoilualueen molemmilta reunoilta. Polku linjattiin lähinnä tiheän latuverkoston ehdoilla ja kiertämään ulkoilualueen ”vuoren” jyrkimmät kivistä rinteet. Alustavaa suunnitelmaa pidemmästä ympärivuotisesta rengasreitistä ei tällä aikataululla saatu toteutettua, koska polun linjaus vaatii vielä lisäsuunnittelua frisbeegolf-radan heittolinjojen turvallisuuden vuoksi sekä uusien lomatonttien läheisyyden osalta.

Rakenteet ja turvallisuus

Kullasvuoren Tornipolulle asennettiin reittimerkit ja ladunylityskohtiin varoitusmerkit. Merkit kiinnitettiin puihin ja ladun valotolppiin. Merkit ovat siirrettävissä, mikäli polun linjausta tulevaisuudessa muutetaan tai reittiä pidennetään kesäkäyttöä varten. Lähtöpisteisiin tuotettiin kartat. Muita reittirakenteita ei tällä polulla tarvittu.

Saavutettavuus ja informaatio

Kullasvuori sijaitsee keskeisellä paikalla, joten se on paikallisten ulkoilijoiden ja matkailijoiden helposti saavutettavissa. Tornipolun reitin kumpaankin lähtöpäähän on tulossa karttataulut paikannustietoineen ja ohjeita uuden talvipolun käyttäjille.

Hankkeessa tuotetut ladattava reittikartta ja muut reittitiedot ohjeineen löytyvät Padasjoen kunnan nettisivulta <https://padasjoki.fi/fi/Matkailu/Luontokohteet>. Tiedot täydennetään myös VisitPäijänne-matkailusivulle.

5. Lahti

Lahden maastoliikuntapolkuja varten kaupungin nettisivuille oli tehty kattava polkusivusto jo pilottihankkeen aikana <https://www.lahti.fi/vapaa-aika/luonto-ja-aktiviteetit/maastoliikuntapolut/>

Polkujen käyttäjät olivat jo tottuneet hakemaan reittitietoa sitä kautta, joten hankkeen aikanakin Lahden uusien polkujen reittitiedot ja -kartat lisättiin suoraan kaupungin verkkosivuille.

Päijät-Hämeen liiton sivuilla Lahden poluista laitettiin vain perustiedot ja linkit kaupungin sivuille: <https://paijat-hame.fi/lahti-2/>

Myös media teki useita artikkeleita hankkeesta ja reittien eri vaiheista. Käyttäjät jakavat vertaistietoa sosiaalisessa mediassa #salpausselkätrails.

Lahdessa tärkeimpinä tavoitteina oli jatkokehittää edellisenä vuonna pilottina tehtyä Salpausselkä Trails - polkuverkostoa ja saada ulkoilijoille lisää polkuyhteyksiä ulkoilualueilta eri suuntiin. Erytisen tärkeät suunnat olivat länteen Hollolaan, vanhan valtatie eteläpuolelle ja Lahden keskustan poikki Lahden itäisille alueille. Kaikki suunnitelmat ja tutkitut reittiosuudet eivät toteutuneet valmiiksi merkityiksi reiteiksi asti. Monien haasteiden jälkeen ennen talventuloa saatiin valmiiksi rengasreitti Riihelän alueelle ja yhdyspolut Hollolaan sekä näitä yhdistävät välireitit.

Kaikki Salpausselän aiemmat ja uudet maastoliikuntapolut yhdistyvät nyt toisiinsa luoden ulkoilijoille useita uusia ja erimittaisia reittivaihtoehtoja. Lahden Salpausselän ja Hollolan Tiirismaan välinen polku yhdistää nyt kaksi laajaa virkistysaluetta ulkoilureitteineen ja polkuverkostoineen.

Itäisen Lahden puolella Karistossa polun maastotyöt jäivät talven tultua kesken, mutta reittityön muita osia jatkettiin talvena aikana.

Hankkeen alkuosan aikana tehdyt alustavat reittiehdotukset karttoineen olivat asukkaiden kommentoitavissa, minkä jälkeen asukkaille pidettiin verkon kautta yleinen osallistamistilaisuus. Merkittävä maastoliikuntapolkuja toivottiin jatkossakin lisää ja eri puolille kaupunkia. Lahden kaupunkiympäristön palvelualue jatkaa nyt toteutumatta jääneiden polkujen ja muun reitistön kehittämistä hankkeen jälkeen.

5.1 Riihelän Rinki

Riihelän Rinki (2,1 km) on uusi helppotasoinen rengasreitti Hämeenlinnantien (=vanha valtatie 12) eteläpuolella. Riihelän Rinki on Riihelän ja Pirttiharjun asuinalueiden lähimetsän ensimmäinen merkitty maastoliikuntapolku. Metsä on asukkaille helposti saavutettavissa, mutta sekava ”luomupolkujen” verkosto on nostanut monien kynnystä lähteä luontoon. Lisäksi alueen rakennetuilla ulkoilureiteillä on talvella hiihtoladut, mikä oli hankaloittanut talviulkoilua. Alueen läpi meneviä reittejä käytetään myös arjen kulku- ja oikoreitteinä läheisiin palveluihin, mutta alikulkutunneleissa oli merkintä ”Talvisin vain hiihtäjille”.

Linjaus ja rakenteet

Riihelän Rinki linjattiin Riihelän asuinalueelta lähimmän metsään tuovan ulkoilureitin kautta. Reitille on suora pääsy myös idästä Pirttiharjun asuinalueelta tuleva ulkoilureitin kautta. Käytön keskittämiseksi entuudestaan vahvoille poluille säästetään muuta metsää. Läheinen jyrkkäpiirteinen suppa-alue on luonnonmonimuotoisuuden kannalta arvokas. Merkattu rengasreitti keskittää kulkua ja polku pysyy näin auki lumisinakin aikoina.

Latureiteille osuviin kohtiin tehtiin latupohjan sivuun talvikulkua varten polkumainen ”lisäkaista”. Luonnon suojaamiseksi näitä uusia polkuosuuksia ei rakennettu ”ehjään metsään” tai viety esim. kulumisalttiisiin rinteisiin. Uudet polkukaistat tehtiin konetyönä murskeesta. Nuorten työpaja raivasi polunreunojen oksia ja kantoja sekä teki murskepolkujen viimeistelyä käsityönä. Työpaja pystytti myös reittimerkkitolppia, mutta osa suunnitelluista tolppien asennuksista jäi keväeseen, kun koronarajoitukset ja aikainen talventulo hidastivat työn etenemistä merkittävästi.

Kaupungin metsätoimi teki Riihelän alueella loppusyksystä metsänhoitotöitä, mikä osaltaan paransi näkemäalueita poluilla, mutta viivytti polkujen raivaamista ja muiden maastotöiden tekemistä. Reittimerkinnot kiinnitettiin puihin sekä valotolppiin ja muihin olemassa olleisiin rakenteisiin.

Alueen eri tulosuuntiin ja pääristeyksiin tehtiin reittikartat ja alikulkutunneleihin tuotettiin uudet monikäyttöopasteet. Nyt toteutunutta reittiä on tarkoitus myöhemmin jatkaa itään Lahden keskustan suuntaan (Pirttiharjunpolku), jolloin koko reittiverkosto tulee helposti saavutettavaksi useammalta asuinalueelta (mm. Pirttiharju, Petsamo, Metsäkangas).

5.2 Siltapolku ja Mörripolku

Siltapolku (1,2 km) muodostaa tärkeän kaksisuuntaisen yhteyden vanhan valtatie eteläpuolen ja Hollolan puolen reittien välillä. Monikaistainen Hämeenlinnantie ja vilkas Messiläntie rajoittivat kulkuyhteyksiä luontoalueille. Nyt toteutetulla uudella polulla saatiin laajennettua talviulkoiluolosuhteita ja parannettua ulkoilun turvallisuutta: merkitty yhteys kahden alikulkutunnelin ja ulkoilusillan kautta ohjaa kulkua pois kadunlytöksistä ja latureitin vauhdikkaasta mäestä.

Sujuva yhteys Siltapolun ja Mörripolun kautta muille reiteille vähentää ulkoilupainetta läheiseltä Kintterön luonnonsuojelualueelta. Myös läheisen maastopyöräily-yrityksen kannalta Siltapolku ja Mörripolku ovat tärkeitä siirtymäreittejä muille alueille.

Siltapolku sijoittuu kapealle metsäkaistaleelle ja yhdistää olemassa olleita polunpätkiä. Kangasmetsäkuvion läpi puuttunutta polunosuutta ei rakennettu, vaan sen annetaan käytön seurauksena muodostua luontaiseksi metsäpoluksi. Reittimerkkaus on jo ohjannut käytön linjaukselle ja kulku keskittyy muodostuneelle polulle. Sammalkuusikon suojaamiseksi pari lyhyttä osuutta linjattiin uudelleen; latupohjien viereen tehtiin tilaa raivaamalla reunapusikoita. Reunapolku tehtiin maastoa ja puustoa mukailevana kapeana murskekaistana. Pohjatöitä ei tarvittu.

Turvallisuuden parantamiseksi kaikilla kapeilla polkuosuuksilla polun vapaata käyttötilaa lisättiin karsimalla polulle roikkuvia oksia ja lähipuiden vanhoja oksantynkiä. Polkuristeyksien ja vauhdikkaampien mutkien näkemäalueita laajennettiin poistamalla kuusentaimia ja vesakkoa. Kaikki Lahden uusilla poluilla tarvittut konetyöt ja murskeet kuljetuksineen tilattiin kaupungin puitesopimusyrittäjältä Peab oy. Oksien karsinnan, murskepolkujen siistinnän ja muun vastaavan käsityön teki nuorisotyöpaja. Konetyöt tehtiin latupohjilta.

Mörripolku (1,9 km) jatkuu sillan länsipuolella Hollolan rajalle ja edelleen Hollolan puolella sen yli Hollolan muille maastoliikuntapoluille. Paljon käytetty oikopolku metsikön reunassa sijoittuu yksityismaan rajalle, joten Mörripolku linjattiin kiemurtelemaan metsikön sisällä jo olleita neulaspolkuja pitkin. Laturisteykset merkattiin varoitusmerkein. Reittimerkkien ja muutaman tolpan lisäksi osuudella ei tarvittu reittirakenteita.

Mörripolusta noin puolet on Lahden ja puolet Hollolan puolella. Siltapolku ja Mörripolku sekä Hollolan puolen Hollopolku muodostavat yhdessä jatkumon kuntakeskukseen asti, joten kaikki ko. polut merkattiin samavärisillä nuolimerkeillä. Messiläntien ulkoilusillan kupeesta merkattiin lyhyt yhdyspolku myös pidemmälle Kintterön Kymppi-reitille. Merkattu yhdyspolku ja risteyskartta selkiyttää reitinvalintaa kohdassa, jossa risteilee sekalaisia metsäpolkuja.

5.3 Koneharjun yhdysreitti

Koneharjun yhdysreitti (0,6 km) on osin kevytväylää, kulkee metsikön läpi ja vanhan valtatie alikulkutunnelin kautta. Lyhyt yhdysreitti tuo eteläpuolen asukkaille yhteyden laajemmalle virkistysalueella ja lisää muiden reittien käyttäjille mahdollisuuksia uusiinkin rengaslenkkeihin. Riihelän alueella ei ole ulkoilijoille parkkipaikkaa, joten yhdysreitit myötä Koneharjun lähtöpiste palvelee kauempaa tulevia ulkoilijoita. Lähtöpisteen tilapäinen infotaulu uusitaan ja vanhat reittikartat päivitetään uusilla reiteillä. Uusi ympäristöön sopiva infotauluteline tilattiin kaupungin ympäristöpajalta.

5.4 Salpausselkä Trails -polkujen kehittäminen

Hankkeen yhtenä tavoitteena oli jatkokehittää pilottihankkeessa (v 2020) tuotettuja polkureittejä tähän mennessä saatujen käyttökokemusten ja kaupungin saaman palautteen perusteella. Merkittyyjä maastoliikuntapolkuja oli jo noin 25 kilometriä ja uudet polut loivat reitistöön toivottuja lisäyhteyksiä.

Ilkivallan aiheuttamat korjaukset: Kaupunkialueella polkumerkkaukset olivat kohdanneet ilkivaltaa. Reittimerkkejä oli toistuvasti tuhottu muutamilla polkuosuuksilla eri puolilla aluetta. Ympäristötyöpaja kävi uusimassa merkkejä muutamaa otteeseen, jolloin ilkivalta saatiin olennaisesti vähenemään. Tarvittaessa asennettiin uusia merkkitolppia, joihin merkit saatiin ruuvattua aiempaa tiukemmin. Liikkuessaan poluilla tarkistamassa ja korjaamassa merkintöjä työpajan väki samalla karsi polulle tai reittimerkkien eteen kasvaneita vesoja ja oksia sekä piti polkuja siistinä muutenkin. Polkuja ympäröivä luonto on pysynyt siistinä ja roskia on kertynyt lähinnä lähtöpisteiden parkkipaikkojen ympäristöihin ja isompien kulkuväylien varsille.

Silta: Hakalaukun polulle tehtiin uusi pieni ojasilta parantamaan turvallisuutta ja säästämään ympäröivää luontoa. Uuden sillan rakensi ja asensi paikoilleen kaupungin ympäristötyöpaja. Samalla kestävästi sillan läheistä kosteapohjaista polkuosuutta.

Kestäväointi: Märän kevään ja pitkien sadekausien jälkeen pilottipoluille muodostuneita pehmenneitä kohtia kestävästi käsityönä kärräämällä ja lapioimalla mursketta polun märkiin kohtiin. Materiaalikuljetukset hoidettiin mönkijällä ulkoilureittejä pitkin. Luontoa ja polkujen ”lähimaisemaa” haluttiin säästää koneiden aiheuttamilta jäljiltä ja siksi työ tehtiin käsityönä. Työn teki kaupungin ympäristötyöpaja. Kuivana kesänä märkyysongelmia ei ollut ja syksyllä tehty työ keskeytyi mönkijän rikkoontua ennen kuin kaikkia aiottuja kohteita saatiin tehtyä.

Infotaulujen telineet: pilottihankkeessa Salpausselän polkureitistöön lähtöpisteisiin oli pystytetty tilapäiset yksinkertaiset infotaulut, jotta polkureitit saatiin silloin nopeasti käyttöön. Siten jo ensimmäisenä talvena saatiin kerättyä kokemusta polkujen talvikäytöstä. Tässä hankkeessa tehtiin pysyvämmät, ympäristöön soveltuvat puurakenteiset infotaulutelineet. Yhtenäisen ilmeen vuoksi myös tilapäisten taulutelineiden tilalle teetettiin uudet taulurakenteet. Taulutelineiden, samoin kuin vanhoille reiteille lisättävien uusien risteyskarttojen telineiden puutyöt ja pystytys tilattiin kaupungin ympäristötyöpajalta. Puutöiden valmistuminen siirtyi työpajan varaston ja työtilojen tuhouduttua tulipalossa. Lopulta aikainen maan jäätyminen esti taulujen pystytyksen ennen talventuloa, joten infotaulut ja risteyskartat pystytetään keväällä.

Ympäristöpaja teki polkureittien tarkistusta ja merkintöjen korjauksia sekä kestäväintitoita kesäkauden aikana välitöinä silloin, kun työpajalla oli väljyyttä muiden toimeksiantojensa välissä. Puurakenteita ympäristöpaja valmisti silloin, kun heillä työhön osaavaa henkilöstöä. Maastoreiteillä jalkaisin ja työkalujen kanssa liikkuminen edellytti sekin sopivaa henkilöstöä ja ajankohtaa. Koronan tuomat rajoitukset ja poissaolot viivyttivät ja siirsivät reittitöitä.

Polkuosuuden uusi linjaus ja rakentaminen: Kintterön Kympin polulla Koneharjun alueella polun vanhaa linjausta siirrettiin n 150 m matkalta lähelle rakentuvien kerrostalotonttien vuoksi. Kivikkoisessa maastossa uuden polun pohja jouduttiin kaivattamaan konetyönä ja uusi polkuosuus tehtiin murskeesta. Työ teetettiin kaupungin sopimusurakoitsijalla samassa yhteydessä, kun Siltapolulle tehtiin uusia polkukaistoja.

5.5 Kariston polut

Lahden keskustan ja VT-4 moottoritien itäpuoleiselle Kariston kaupunginosaan suunniteltiin lähiulkoilua palveleva rengasreitti sekä Nastolan puolen laajemmille luontoalueille johtava yhteysreitti. Kariston asuinalueet rakentuvat edelleen ja pienen lähimetsän käyttöpaine on kasvussa. Pitkäkallion metsäalue rajoittuu usean omakotialueen keskelle ja alueelle on jo muodostunut paljon uusia polkuja. Talviulkoilun sujuvuutta on rajoittanut metsäalueen ympäri kiertävä latulenkki.

Osa metsäalueesta on luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokasta, minkä vuoksi kulun ohjaaminen ajoissa on tarpeen. Pitkäkalliopolku linjattiin rengasreitiksi, joka sijoittuu latulenkkin sisäpuolelle ja väistää lumoaluetta sekä alueen jyrkimpiä rinne- ja maastoja. Linjauksen lähtökohtana oli saada rengasmainen reitti ja pistopoluilla kulkuyhteydet suoraan ympäröiviltä asuinalueilta. Sama reitti on siten saavutettavissa useasta suunnasta ja toisaalta ladunylityskohtia tulee mahdollisimman vähän.

Linjausvaihtoehtoja rajoitti paikoin jyrkkärinteinen maasto. Linjauksella kierrettiin myös puronotkelmat ja märkyydelle altis kallioisoistuma. Rengasreittiä varten linjattiin kaksi lyhyttä uutta polkuosuutta sekä lisäksi yhdyspolulle yksi osuus vauhdikkaan mäen turvallisuuden vuoksi. Uudet polkuosuudet sijoittuvat nuoriin ensiharvennettuihin koivikoihin. Polkuja ei rakenneta, vaan niiden annetaan muodostua luontaisiksi poluiksi kulkua ohjaamalla ja käytön seurauksena.

Kauempaa tuleville ulkoilijoille Kariston alueella ei ole julkista pysäköintipaikkaa. Alue on jalkaisin ja pyörällä saavutettavissa kaupungin suunnasta (moottoritien länsipuolelta) ja idästä Nastolan suunnasta (Loistopolun kautta) ulkoilureittejä pitkin, joten kesäkaudella alueen poluilla liikkuu muitakin kuin lähiasukkaita. Läpikulkureitti ohjataan rengasreitinkin kautta sen kiertosuunnan mukaan, jolloin meno- ja paluureitti ovat eri poluilla ja vauhdikkaita kohtaamisia tulee vähemmän.

Vanhemman metsän polkuosuuksilla oli jo vahvat olemassa olevat polut, joille lisättiin kulkutilaa karsimalla kuusten alaoksia. Uusien osuuksien koivikoissa harvennuksen jäljiltä maassa olleita rankoja jäi ensilumen alle, joten reittiä ei saatu täysin valmiiksi ennen talventuloa eikä keskeneräiselle reitille vielä tehty lopullisia reittimerkintöjä.

Ympyräreitti merkittiin syksyllä maastoon työnaikaisilla nauhoilla ja ladunylityskohdat merkittiin varoitusmerkein. Lähtöpisteissä ilmoitettiin keskeneräisyydestä, mutta reitti oli talven ajan asukkaiden omatoimisessa käytössä jokamiehenoikeudella. Muilta osin hankkeen reittityötä jatkettiin talvena aikana, mm. reittikartat tulopisteisiin tuotettiin valmiiksi kevättä varten.

Uusia polkuja on Kariston alueelle valmistumassa yhteensä noin 4,4 km. Suunniteltu yhdysreitti keskustasta lähelle Karistoa (Joutjärvelta radan yli ja moottoritien alikululle) ei ehtinyt vielä tämän hankkeen aikataulussa toteutua, kun maankäyttöneuvottelut mm. Ratahallinnon kanssa venyivät ja turvallisuuden kannalta oleellinen radanläheinen polkusilta vaatii vielä lisäsuunnittelua. Suunniteltu luonnonläheinen yhdysreitti on myös arkiliikkuville tärkeä itä-länsi-suuntainen oikoreitti keskustan ja itäisten kaupunginosien välillä.

5.6 Lahden maastopolkureittien toteutuksen haasteita

Lahdessa oli halu edistää lähiliikuntaa ja monipuolistaa luonnonläheistä reittitarjontaa. Kaupunkialueen taajamametsissä on suuri ulkoilupaine, jonka ohjaaminen merkityille poluille säästää luontoa ja helpottaa ulkoilijoiden liikkumista sekalaisessa polkuverkostossa. Pilottipolkujen suosio ja niistä tullut hyvä palaute kannusti kaupunkia lisäämään merkittyjä maastopolkuja. Haasteeksi työssä nousi, että merkitty polkuverkosto oli uudenlainen palvelu, jolla kaupungin organisaatiossa ei ollut selkeää ”isäntää”.

Uusien polkujen suunnittelua ja toteuttamisen vaiheita tehtiin Lahdessa kaupunkiympäristön palvelualueella suunnittelun, rakennuttamisen ja ylläpidon sekä monien sidosryhmien yhteistyönä. Syksyllä tapahtunut kaupungin organisaatiomuutos ja siitä johtuneet henkilövaihdokset kesken hankkeen hidastivat asioiden etenemistä useissa suunnitteluvaiheissa. Käytännön toteutusvaiheissa mm. työpajojen toimintaa haittasi koronarajoitukset ja pitkät poissaolot. Myös erilaiset odottamattomat vastukset viivästyttivät hankkeen etenemistä eri vaiheissa.

Esimerkkinä haasteista Pirttiharjun polku: hankkeessa mukana keskeisenä vanhan valtatie eteläpuolisia alueita yhdistävänä polkuyhteytenä. Riihelästä polkureittiä oli tarkoitus jatkaa Pirttiharjun, Petsamon ja Metsäkankaan asuinalueiden läpi Kärpäsenmäelle ja yhdistyä siellä Salpausselän reitteihin. Alueella on paljon asukkaita ja valmiita paljonkäytettyjä polkuja, mutta viheryhteys on kapea ja katkeileva. Hankkeessa saatiin linjattua sujuva polkuyhteys, jossa huomioitiin luonnon monimuotoisuus, saavutettavuus, maisemien vetovoimaisuus, liikenneturvallisuus ja muita seikkoja. Keskeltä kaupungin puistometsäaluetta paljastui yllättäen kaksi pientä yksityismaapalaa, jotka lopulta katkaisivat yhtenäisen reitin. Neuvottelut maanomistajien kanssa eivät ehtineet edetä hankkeen aikataulun aikana, joten reittiä ei saatu vielä toteutettua. Vaihtoehtoiksi nousi katusiirtymäkierrat, mutta kadut eivät taas palvelisi luonnonläheistä ulkoilua eikä kulkua olisi helppo ohjata pois nykyisiltä poluilta. Tämän ja muiden hankkeessa pitkälle valmisteltujen polkureittien suunnittelua on tarkoitus jatkaa Lahden kaupungin omana työnä.

Liitteet:

1. Taustat sekä kehittämisajatuksia
2. Kuvakooste (erillinen tiedosto)

Salpausselän – Päijänteen maastoliikuntapolut -hanke

LOPPURAPORTIN LIITE

Millaisia toimia, miten ja miksi hankkeessa toteutettiin

Reittilinjaukset ja suunnittelun lähtökohdat

- maankäyttö
 - o reittien sijoittaminen kuntien maille (hankkeessa toteutetut uudet reitit)
 - o yksityismailla voimassa olevien maankäyttösopimusten mukaisille linjauksille (hankkeessa uudistetut vanhat reitit)
- olemassa olevat polut
 - o aina kun mahdollista, linjattiin reitti olemassa olevalle polulle
 - o uutta polkua tarvittiin pieniä pätkiä reitin jatkuvuuden ja loogisuuden vuoksi, joskus reitin turvallisuuden tai luonnon vuoksi (vs. muu maankäyttö, turvallisuus yms.)
- monikäyttöisyys
 - o pyrittiin tuottamaan polkuja, jotka palvelevat useita eri maastoliikuntalajeja (kävely, juoksu, maastopyöräily, talviulkoilu)
 - o samoilla resursseilla tuotettiin liikuntapaikkoja suuremmalle käyttäjäkunnalle
 - o ylläpitoresurssit voidaan kohdentaa
 - o vanhoilla reiteillä käyttäjäkuntaa laajennettiin aiemmasta, myös vuotuista käyttöaikaa pyrittiin pidentämään
 - o keskittämällä eri liikkumislajien kulkua samoille reiteille luontoa säästyy ja ylläpitoresursseja voidaan keskittää
 - o poikkeus: Hollolan Tiirismaalle tuotettiin polkuja ensisijaisesti maastopyöräilyyn: perusteena lajin tarpeet, maaston erityispiirteet ja turvallisuus, alueen aiemmat muille ulkoilijoille tarkoitetut luontoreitit
- ympärivuotisuus
 - o linjauksissa pyrittiin löytämään mahdollisuus ympärivuotiseen käyttöön (ainakin jalkaisin)
 - o tavoite ulkoilukynnyksen madaltaminen ja luontosuhteen ylläpito ympärivuotisesti
 - o polkujen yhtensovittaminen latureittien kanssa
 - eri käyttäjäryhmien sopisuus vaikuttaa myös hyvinvointiin
 - o luontoliikuntaa luonnon olosuhteissa: poluille ei suunniteltu erityistä talvikunnossapitoa
 - ainakaan toistaiseksi koneelliseen ylläpitoon ei ole kunnissa resurssejakaan
 - o talven lumitilanne vaikuttaa polkujen käyttökelpoisuuteen ja liikuntalajeihin (esim. pehmeä luminen polku toimii lumikenkäilyyn, mutta ei pyöräilyyn; vähäluminen ja/tai tamppautunut polku toimii jalkaisin ja pyörällä).
 - o runsaslumisena talvena polkulinja ei erotu maastossa kuten polku kesällä, mikä huomioitava reittimerkinnöissä
- turvallisuus
 - o maastonmuotojen huomioiminen suunnittelussa (esim. jyrkät laskut tai yllättävät maastonkohdat)
 - o maaston teknisyyt (kivikot, juurakot) ja soveltuvuus/vaativuus eri liikuntalajeille
 - o tiesiirtymien yms. liikennealueiden välttäminen, jos mahdollista
 - o teiden ja hiihtolatujen/ulkoilureittien ylitykset turvallisiin maastonkohtiin (esim. näkemäalueet ja vauhti)

- vaativien maastonkohtien ja mahdollisten riskipaikkojen merkkkaus maastoon varoitusmerkein (ja ennakkoinfon reittitietoihin)
- luonnonsuojelualueet ja muut merkittävät luontoarvot
 - huomioon luonnon kestävyys, suojelualueiden säännöt (esim. pyöräilyn status ls-alueilla)
 - reitin luontoarvojen ja maisemien tuoma vetovoimaisuus
- saavutettavuus reittisuunnittelussa
 - saavutettavuus lähiulkoiluun suoraan asuinalueilta
 - kauempaa tuleville loogiset lähtöpisteet ja pysäköintipaikat
 - yhteydet muille reiteille tai ulkoilualueille

Maastotyöt ja rakenteet

- polun käyttötilan raivaus
 - polun turvallinen käyttötila (leveys- ja korkeussuunnassa) ja näkemäalueiden laajennus: oksien karsinta, vesojen raivaus, maapuiden ja kantotappien yms. sahaus yms. polun alueelta
 - työn teki hanketyöntekijä (Hollola, Heinola)
 - Lahdessa pääosin kaupungin ympäristötyöpaja ja nuorten työpaja
 - kunnan omana ylläpitotyönä (Padasjoki: liikuntapalvelut)
- merkkitolpat (kestopuiset tolpat: hankinta ja työstö, maastokuljetukset, asennus)
 - ostopalveluna (Hollola, Heinola: Reittimestarit)
 - kunnan omana työnä (Padasjoki: liikuntapalvelut)
 - kaupungin työpajojen työnä (Lahti: kaupunkiympäristön palvelualue/kaupunkitekniikka)
- reittimerkit ja varoitusmerkit (kaikki kunnat: hanketyöntekijä)
 - merkkauksen ja toteutuksen suunnittelu kokonaisuutena
 - reittikohtainen merkkaussuunnittelu ja -laskelmat maastossa
 - merkkien asennus maastossa (puihin/rakenteisiin)
- metalliset reittiviitat tieosuuksien risteyksiin (Padasjoki)
 - suunnittelu: hanketyöntekijä, asennukset: kunnan omana työnä
- puiset reittiviitat: asennettiin uusia viittoja ja siirrettiin muutamia vanhoja (Heinola)
 - asennukset ja maastokuljetukset: Reittimestarit
- pitkospuut: rakennettiin uudet pitkospuut ja purettiin useita vanhoja (Heinola)
 - Heinola: uusien pitkosten, materiaalihankinnat, maastokuljetukset ja asennus: Reittimestarit
 - huonokuntoisten pitkosten purkutyö ja maastokuljetukset: Reittimestarit ja osin kaupungin liikuntatoimi
 - Padasjoki: pitkokset uusittu ennen hanketta
 - Lahti ja Hollola: pitkostarve vältettiin reittilinjauksilla
- infotaulut
 - sisällönsuunnittelu, tekstit yms: hanketyöntekijä
 - kartat (Lahti, Hollola): suunnittelu yhteistyönä hanketyöntekijä, kaupungin paikkatietoasiantuntija ja kartoittaja
 - Padasjoki: hanketyöntekijä ja PHliiton paikkatietoasiantuntija
 - (Heinola: infotaulut tuotettiin kaupungin toisessa hankkeessa)
- risteyskartat
 - paikantamiseen ja reittivaihtoehtojen valintaan (ns. Olet tässä-kartat)
 - tiheässä polkuverkostossa (Lahti, Hollola) kartta on viittoja selkeämpi
 - maastoasennukset: kaupungin työpajat (Lahti), ostopalveluna (Hollola: Reittimestarit)
- taukopaikat

- olemassa olevat taukopaikat huomioitiin reittisuunnittelussa (lisäarvoa reitille)
- polkuhankkeessa ei toteutettu tai kunnostettu taukopaikkarakenteita

Reittimerkinnät: taustaa

- reittimerkinnät tehtiin alumiinikomposiittisilla heijastavilla nuolimerkeillä (materiaalina ibond-levy, värit, kestävyys ja heijastavuus liikennemerkkitasoiset)
 - merkit kiinnitettiin puihin kuparinauloilla (kuntien metsissä) tai ruuveilla olemassa oleviin rakenteisiin ja uusiin asennettuihin merkkitolppiin
 - kullakin reiteillä on oma tunnusväri, jota käyttäjän on helppo seurata (väri toistuu myös kartoilla)
 - erillisillä merkeillä reittikokonaisuudelle saadaan personoitu ja laadukas yleisilme (siisti ja omana reittikokonaisuutenaan erottuva ulkoasu), jolla maastoliikuntapolut erottuvat seudun muista poluista
 - Reitistön yhtenäisyyden vuoksi kaikkien kuntien hankereiteillä käytettiin samanlaisia merkkejä. Reittimerkit tilattiin Lahden kaupungin puitesopimusyrittäjältä.
- Nuolimerkkien etuja perinteisiin maalimerkkeihin ovat mm:
 - tiheässä polkuverkostossa nuolimerkki toimii samalla sekä jatkuvana merkintänä että korvaa erilliset suuntaviitat (viitoissa tarvittaisiin myös paikannimiä, joita alueella on hyvin niukasti)
 - nuolimerkeillä voidaan helposti osoittaa myös reitin kiertosuunta (yksisuuntaisena tai molempiin suuntiin kuljettavana)
 - tiheässä polkuverkostossa pelkillä maalimerkeillä merkatessa varsinkin monen polun risteyksissä maalimerkkejä tarvittaisiin hyvin paljon eri suuntiin
 - nuolimerkkien toteutus ja ylläpito helpommin toteutettavaa ja edullisempaa kuin erillisillä reittiviitoilla viittatelineineen
 - heijastavuus pidentää reittien käyttöaikaa pimeisiin vuoden- ja vuorokaudenaikoihin ja lisää turvallisuutta
 - esim. risteävät reitit on helpompi erottaa vääriskoodauksilla – nuolimerkeissä eri värejä ja väriyhdistelmiä on maalimerkkejä enemmän
 - merkien kestävyys pidempi kuin maalimerkkien (jotka haalistuvat ja puiden kasvaessa hilseilevät irti ja vaativat uudelleenmaalausta)
 - myöhemmin reitin mahdollisesti muuttuessa erilliset merkit voidaan poistaa tai siirtää, kun taas maalimerkkien poisto olisi hankalaa
 - haitaksi on havaittu merkkeihin kohdistunut ilkivalta. Toisaalta yksittäisten merkien uusinta on helppoa ja värisävyt säilyvät samoina (maalimerkeissä tuoreen maalin sävy on aina eri kuin jo haalistuneen merkin sävy)
 - talvella merkit voivat peittyvät lumeen kuten maalimerkitkin, mutta muuten kirkkaat värit helpottavat merkien havaittavuutta
 - merkit voidaan teetää myös tarroina, jolloin kovaan pintaan kiinnitys on helppoa (esim metalliset valaisinylväät)

Kulkuapasyymbolit

- monikäyttösymbolina käytettiin merkkiä, jossa kävelijä ja maastopyöräilijä
- symboleilla kerrotaan reitin käyttäjille ja muille luonnossa liikkujille ko. reitin tarkoituksesta ja soveltuvuudesta eri liikuntalajeihin
 - esim. ennen retkeilyreitillä tarkoitettiin lähinnä vain kävelyyn tarkoitettua reittiä ja muiden kulkuapojen asema näillä reiteillä oli epäselvä
- symboli muistuttaa käyttäjiä reitin yhteiskäytöstä eli ennakoimaan myös muut eri nopeuksilla kulkevat liikkujaryhmät.
 - eri kulkuapojen esiin tuominen lisännee käyttäjien välistä sopuisuutta (esim. retkeilyreiteillä käytettävyyden pyöräilyyn on aiemmin ollut usein käyttäjille epäselvää ja johtanut ristiriitoin käyttäjien välillä)
- kulkuapasyymbolit teetettiin vastaavanlaisina ibond-merkkeinä kuin nuolimerkitkin, jolloin selkeällä reittiosuudella pelkkä kulkuapamerkkikin toimii reitin jatkuvana merkintänä

Turvallisuussuunnittelu

- turvallisuussuunnittelua tehtiin osana kaikkea suunnittelua
 - o hanketyöntekijä kartoitti polkujen ja linjausvaihtoehtojen mahdollisia riskejä muun maastosuunnittelun aikana
- riskit pyrittiin ensisijaisesti poistamaan esim. reittilinjaukselle, mutta jos se ei ollut maankäytön kannalta mahdollista, asennettiin varoitusmerkkejä
 - o maankäyttöhaasteet: kunnan maanomistus tai koko viheryhteys oli kapea eikä vaihtoehtoisia linjausvaihtoehtoja ollut ja/tai luonnon kestävyys kannalta ei haluttu tehdä uusia polkuja
 - o yksityismailla reittilinjaus riippui vanhoista maankäyttösopimuksista
 - o vanhojen reittien uudistuksissa turvallisuussuunnittelussa huomioitiin käyttötapojen laajentaminen
 - o esim. maastopyöräilyssä reitinkäyttäjän taidot ja vauhti vaikuttavat riskitasoon enemmän kuin kävelyssä
- uusia erillisiä reittirakenteita (esim. pitkokset, sillat, portaat) pyrittiin välttämään kunnossapidon helpottamiseksi. Turvallisuussyistä vanhoja rakenteita uusittiin tai purettiin pois.

Varoitusmerkit

- Maastoliikuntapolkujen kaikissa reittimerkinnöissä käytettiin uudistetun *Ulkoilun ja liikunnan merkit SFS 4424:2020* -standardin mukaisia symboleita ja varoitusmerkkejä
 - o kokonaisuus on käyttäjälle helposti hahmotettava ja informatiivinen, kun jatkuvan merkinnän (=nuolimerkit), kulkutapasymbolien ja varoitusmerkkien materiaalit, värit ja ulkoasut ovat yhtenevät
 - o kelta-mustilla varoitusmerkeillä merkattiin maastossa riskialttiit kohdat, joita ei voitu linjauksin tai muun reittisuunnittelun keinoin välttää.
 - o merkattiin myös reitin muusta vaativuustasosta poikkeavia yllättäviä kohtia tai niukan näkemäalueen kohtia
 - o esim. tienylitykset, ladunylitykset, vaativat laskut (oleellinen lähinnä pyöräilykäytössä)
 - o ellei standardissa ollut sopivaa merkkiä, tehtiin se standardimerkkien elementtejä yhdistellen (merkit suunniteltiin yhdessä merkkitoimittaja Trafino oy:n graafikon kanssa)

Informaatio ja saavutettavuus

- reittien fyysinen saavutettavuus
 - o selkeät lähtöpisteet ja navigointiosoitteet lähtöpisteille
 - o useita lähtöpisteitä, jolloin saavutettavuus asuinalueilta esim. jalkaisin tai pyörällä
- kartat
 - o reitit tallennettiin kuntien sähköiseen karttapalveluun käyttäjien saataville
 - o kuntien nettisivuille tulostettavat reittikohtaiset pdf-kartat
 - o sähköisessä karttapalvelussa myös mobiili paikannus (Lahti, Hollola)
 - o kuntien nettisivuille ladattavat gpx-jäljet (Lahti, Hollola)
 - o reitit Lipas-järjestelmään ja sen kautta Retkikartta.fi:iin myös matkailijoiden helposti löydettäväksi
 - hakusanat retkeilyreitti, maastopyöräilyreitti, reitin nimi
 - vieraspaikkakuntalaisen on joskus vaikea löytää tietoa kuntien omilta sivuilta

- reitit tulossa maakunnallisesti VisitLahden matkailukarttaan ja Salpausselkä Geoparkin nettisivuille
- ennakkotiedot sähköisenä
 - reittiselosteet kuntien nettisivuille
 - sähköisessä kartassakin kunkin reitin perustiedot (pituus, vaativuus, käyttötavat)
 - tietoa reiteistä tulossa Salpausselkä Geoparkin nettisivuille
 - tietoa reiteistä ja nettisivuista jaettu jo hankkeen aikana mediassa (lehdet, radio) ja somekanavilla (esim. #salpausselkätrails ja #maastoliikuntapolut)
- ennakkotiedot lähtöpisteissä
 - infotauluissa reittien perustiedot
 - infotauluissa ja muissa lähtöpisteissä/risteyskartoissa QR-koodi, jonka kautta pääsy suoraan reittiselosteisiin

Mitä hankkeen jälkeen? Kehittämisaatuksia

Heinola:

- yhteydet Vierumäelle korostuu, Vierumäellä kehitetty luontoliikuntaa/matkailua (mm välinevuokrausta). Toiveissa jatkoyhteys Lahteen (Pajulahden kautta; yhdistäisi urheiluopistoja, jotka matkailun ja liikunnan tärkeitä solmukohtia).
- Jyrängön ja Saittalahden poluilla pitköspuiden uusiminen kiireellistä
- maankäyttösovimuksia (UPM) uusittaessa polun uudelleenlinjaus Jyrängön pitkien reittien kahdessa jyrkässä mäessä ja parissa märkydestä kärsivässä kohdassa

Hollola:

- lähireiteillä kulun ohjaus korostuu, koska paljon lähiulkoilukäyttöä. Salpausselkä Geoparkin myötäkin näkyvyys kasvaa ja alueen luontomatkailukäyttö lisääntynee.
- yhteydet Lahden poluille ovat erityisen tärkeitä, koska Salpausselän-Tiirismaan ulkoilualue on yhtenäinen kokonaisuus, jossa myös kuntien yhteinen latuverkosto. Välissä olevat Messilän maat haaste, ja kuntien maiden kautta vain kapeat ulkoiluyhteydet. Tiirismaan alue on tunnettu maastopyöräilykohde jo takavuosien kisojen vuoksi ja lajin kasvu lisäänee pyöräilyä jatkossakin.
- kuntakeskuksen lähiulkoilualueen poluston kehittäminen, esim. lyhyet rengasreitit
- kunnan toiveissa jatkoyhteys Hämeenkoskelle (Salpausselkää pitkin länteen/luoteeseen, yhdistäisi myös geoparkin kohteita). Alue on pääosin yksityismaita ja suurena haasteena puolustusvoimien harjoitusalueen kiertäminen

Padasjoki:

- lähikohde Kullasvuoren lähiulkoilualueella korostuu monipuolisuus. Ympärivuotisuuden myötä eri lajien /liikkumistapojen yhteensovittaminen ”ahtaalla” alueella edellyttää jatkossakin hyvää kokonaissuunnittelua. Matkailunkin kannalta kesäkäytössä mm. maastopyöräilyn ja frisbeegolfin sovittaminen
- Päijänne-Ilves -reitit merkitys kasvanee Evon mahdollisen kansallispuiston näkyvyyden sekä kasvavan pyöräilykäytön vuoksi (mtb-löydettävyyden paranee sähköisen tiedon myötä + Evon mtb-reittien julkaisu lisää mielenkiintoa myös Evon ympäristöön)
- Jatkossa eduksi olisi mahdollisten ympyräreittien kehittäminen sekä reittiyhteyksien sujuvuus Evolle ja Asikkalan suuntaan, kun varsinkin maastopyöräilijät etsivät laajempia reitistöjä

- ympyräreitin kehittäminen osaksi reittiä myös kuntakeskuksen/Saksalan alueelle parantaisi lähiulkoiluolosuhteita

Lahti:

- asukasosallistamisessa tuli huomattavan paljon toiveita uusista merkityistä poluista eri kaupunginosiin. Lähiliikunnan ja arkisen luontoyhteyden sekä kuntalaisten tasapuolisuudenkin vuoksi kaupungissa olisi tarve suunnitella lisää polkuja.
- keskustan läpi kulkeva yhteys laajemmille ulkoilualueille tulisi ratkaista. Jalkaisin ja pyörällä liikkuminen eri ulkoilukohteiden ja reittien välillä olisi hyvä jo kestävyuden kannaltakin.
- Nastolan suunnan reittiyhteydet sekä Pajulahti-Vierumäki -yhteys erityisen tärkeitä luontomatkaailun kehittymisen kannalta
- etelän suunnalle tulevaisuudessa kehitettävät virkistyskäytön alueet (Rälssi, Renkomäki) tuovat uusia mahdollisuuksia, mutta myös kaupungin pohjoisosa ja yhteydet Hollolan Vesikansan kautta Asikkalan suuntaan olisivat seudullisesti tärkeitä